

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 26. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890599958448/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

til Georg Christensen konkluderes, at det svenske folkeeventyr må have været i folkemunde på Fyn i en nærstående form.

Alle disse teorier kompliceres dog af en udtalelse af A selv til Jonas Collin i et brev 26.7.1844 foranlediget af hans besøg hos Jacob Grimm i Berlin, idet denne paradoksalt nok og til A.s ærgrelse overhovedet ikke kendte den allerede da berømte danske digter. A finder det manglende kendskab »maragtigt [...] da han i sin nye Samling af ægte Folke-Eventyr, skal have optaget eet af mine originale, rigtig nok i den Tro at det tilhørte kun de Danske« (BJC I 247). Eventyret, der er tale om, er Die Erbsenprobe, som Wilhelm Grimm efter sønnen Hermanns mundtlige fortælling havde optaget som nr. 182 i 5. udg. af Kinder- und Hausmärchen (1843). I næste udgave (1850) blev det iøvrigt fjernet, »weil sie wahrscheinlich aus Andersens Märchen »Prindsessen paa Ærten« stammte« (Johannes Bolte und Georg Polivka: Anmerkungen zu den Kinder- u. Hausmärchen der Brüder Grimm. III. Leipzig 1918. 331). Spørgsmålet er så, hvorledes A.s brug af ordet original skal forstås:

41.1 *Der var engang*] folkeeventyrets indledningsformel. – *en Prinds*] i ovennævnte stemme med folkeeventyret er helt og helteinde anonym. – **2 rigtig**] ægtefødt; jvf. også *virkelig* i lin. 9.

42.11 *Ærten ... at see*] alm. slutning på folkesagn, se fx. Thiele I 4 og 6, hvor der fortælles om et drikkehorn og en hjort, der begge er at se på Kunstammeret. Rubow 38 mener imidlertid, at slutningen er inspireret af Clemens Brentanos *Geschichte vom braven Kasperl und der schönen Annerl* (1817): »Die Schürze der schönen Annerl, in welche ihr der Kopf des Jägers Jürge bei seiner Enthauptung gebissen, ist auf der herzoglichen Kunstammer bewahrt worden« (Werke. II. München 1963. 606). – *Kunstammer*] museum med diverse kunstgenstande, mønter, oldsager og andre rariteter; Det kongelige danske Kunstammer lå indtil 1821 i det daværende Kongelige Biblioteks bygning, nu Rigsarkivet, ved Christiansborg Slot i Kbh. og rummede en broget samling genstande, der siden hovedsagelig er indgået i Nationalmuseets samlinger.

Den lille Idas Blomster

Den lille Idas Blomster blev første gang trykt i EB 1-35, der udkom 8.5.1835.

Omsend vi ikke umiddelbart har flere oplysninger angående even-

tyrets tilblivelse end citeret ovenf. u. *Fyrtøiet* (s. 19f), kan nedskrivningstidspunktet alligevel diskuteres, hvilket hænger sammen med eventyrets motiv.

I Bemærkninger sætter A *Den lille Idas Blomster* op mod de tre første eventyr i hæftet, der alle er gendigtninger af folkeeventyr, og fortæller, at det blev til, da han en dag fortalte Ida Thiele, datter af A.s ven, forfatteren og bibliotekaren Just Matthias Thiele (1795-1874), om blomsterne i Botanisk Have (4). Hvornår dette besøg fandt sted kan diskuteres. I et brev til Henriette Hanck nytårsdag 1835 fortæller A om selskabeligheden i forbindelse med julen og skriver: »moersomt var det hos Professor Thieles, hvor der ere smukke Kobbere og Kunstsager til at see paa« (BIII 102f). Da det netop er i samme brev, A for første gang nævner, at han *nu* begynder at skrive eventyr, kunne det tages som et argument for, at eventyret er det først nedskrevne.

Imod denne teori taler imidlertid et brev til Ingemann 10.2.1835, hvor A tilsyneladende endnu kun har skrevet et par gendigtninger af folkeeventyr (BGA I 292).

Oleik 189, der fremhæver, at A i Bemærkninger kalder Thiele »Digteren«, mener, at A kan være påvirket af Thieles digt Til min lille Ida. Med en Vandkande i H.P. Holsts Nytaarsgave fra danske Digtere. Første Aargang 1835 (udkom ved juletid 1834). Digtet er blevet til efter at Ida (f. 22.8.1830) havde været syg (»hun bejede sin Blomsterstængel og blegnede, som Rosen i sin Død«) og er forment som en opfordring til den lille pige om at gå ud at vande de tørstende blomster:

Tag Din Kandel Bring i Leeg forborgen
Og ubevidst din Tak til Blomstens Gud,
Da skal Du see, at Blomsten staar imorgen
Forfrisket som Du selv med nye Skud!

Jvf. A.s indledning om de visne blomster!

Det er også sygdom, der er udgangspunktet for Finn Hauberg Mortensens datering og tolkning af eventyret (Slægten og familierne, »den dumme Phantasi« og døden i: DaStu 1986.72-94). Men her er det Thieles hustru Sophie Thieles sygdom og død 15.4.1835. På baggrund af Thieles egne oplysninger om, at hustruen blev syg 10.4. (hvor Ida isøvrigt også var syg), og eventyrets tematisering omkring døden mener Hauberg Mortensen, at A har fortalt det for Ida under et besøg i disse aprieldage for at foregribe hendes angst for døden. Dateringen og tolkningen har dog en afgørende svaghed, som Hauberg Mortensen overser trods en redegørelse for de hidtidige forsøg på en datering af eventyret. 26.3.1835 nævner A eventyret i et brev til Henriette Hanck (se ovf. s. 20). Eftersom man overhovedet ikke kunne forudse Sophie Thieles nære død på dette tidspunkt, kan eventyret

altså ikke dateres eller læses, således som Hauberg Mortensen forsøger det.

Heller ikke eventyrets eget univers giver mulighed for en exakt datering. For synspunktet, at det er A.s allerførste eventyr, taler Orløks henvisning til Idas sygdom samt bemærkningen 44.4-5 om besøget i Frederiksberg Have, der kunne tyde på sent efterår. For en datering til perioden mellem 10.2. og 26.3.1835 taler omtalen af fastelavnensiset 47.31, idet det ellers kan tilføjes, at fastelavnen i 1835 først faldt i.3. I så tilfælde skulle eventyret altså være skrevet efter dette tidspunkt.

Bortset fra den direkte inspiration A har fået gennem besøget hos Thiele, kommenterer han selv i MLE eventyrets originalitet med en bemærkning om, at »det dog er temmelig beslægtet med *Hoffmann*, og har allerede ogsaa sin Rod i »*Fodreisen*« (I 289). Hvad Hoffmann angår, drejer det sig om eventyret *Nussknacker und Mausekönig* (1819), medens det er sværere at udpege et sted i *Fodreise*. Topsø-Jensen mener (MLE I 473), at det kun kan dreje sig om fig. passus i II. kap.: »Alle Træerne i Slotshaven stode i fulde Blomster; det var nydelige sødtæftende Complimenter. Smigrerne stode i gyldenstykkets Kjoler, som store Solsikker, og saad de lavere Blomster over Hovedet. Der var heie lange Bede af Koketter, der straaled som de skjønneste Haarlemmer-Tulipaner« (79).

Endelig kan nævnes, at A i digtet *Den rødselsfulde Time* (1827; SS XII 83) har udnyttet motivet med ting, der bliver levende ved nattevæde, i dette tilfælde bøgerne på Universitetsbiblioteket, der springer ned fra hylderne og holder bal.

43.1 *Ida*] A navngiver her for første gang en eventyrfigur efter en i sin omgangskreds. Bortset fra nogle replikker fra Ida Thiele (1830-63) har eventyrets Ida dog kun navnet fælles med denne. – **3ff.** *Studenten*] et portræt af A selv. – **19** *Gaasewort*] *bellis*, tusindfyrd. – **22** *Porten*] *Vesterport* i Kbh. – *Det store Slot*] *Frederiksberg Slot*. – **23** *Kongen*] *Frederik VI* (1768 -(1808-)1839).

44.10 *de røde Hønekammer*] *Corydalis cava*. – **12** *Kammerjunkere*] hofembedsmænd med rang i 4.klasse nr.2. – **16** *pønt*] korrekt, anstændigt. – **32** *den botaniske Have*] Universitetets botaniske have lå 1777-1874 bagved Charlottenborg, hvor Thiele ellers havde sin bolig. – **35-45.1** *Har Du ... Vinger*] sammenligningen mellem sommerfuglen og blomsten har sin filosofiske oprindelse hos *Henrich Steffens*, der i *Indledning til filosofiske Forelæsninger* (1803) om insekterne siger, at »de ere frieladte Blomster, som svæve fra en Plante til en anden« (1968.60), en sammenligning romantikkens digtere tog til sig og hyppigt benyttede (jvf. *Vilh. Andersen: Den heibergske Skoles Naturopfattelse* i hans bog *Danske Studier*, 1893.102).

45.6 *den botaniske Professor*,] professor J.W.Hornemann (1770-1841), broder til fru Henriette Collin d.æ., var direktør for Botanisk Have og boede i Nyhavn 272 i et nu nedrevet hus, hvor Udstillingsbygningen ligger (se Bo Bramsen og Palle Fogtdal (red.): København før og nu – og aldrig. 2. 1967.64ff). – **12-17** *Men høer ... de talte*] sml. Skyggebilleder: »Blomsterne [nikkede] rundt om med deres store Hoveder, og saaæ ret saa dumme og stolte ud derved, ligesom de vilde sige: »Ja Du har Ret! ville vi tale, da skulle vi fortælle!« (63) og Aarets tolv Maaneder. August (SS XII 31), hvor pigerne citer høstarbejdet skal over en stente:

Skjørtet hænger fast ved Gjørdet, saa de Andre hjelpe maae.

See, hvor alle Blomster nikkel hvad de tænke, veed jeg klart,

Kunde man forstaae Mimiken, høerte man vist noget Rart.

12 *høer*] hvorledes. – **28** *Cancelleraad*] titel med rang i 6.klasse nr.1. – **29** *gnavede*] give sin mening tilkænde på en gnaven måde, knurre. – **35** *den dumme Phantasie*] sml. Dagbøger 15.3.1834, hvor A under en udflugt omtaler teologen F.L.B.Zeuthen (1805-74), hvis væsen og opførsel irriterede ham: »Zeuthen fandt Fornøielse i at stikke sin Stok ind i et Barns Mund. Da jeg virkelig var bange for Barnet, sagde jeg: vær dog forsigtig. »O,« svarede han. »Det er den dumme Phantasie!« vi loe af ham« (I 357).

46.11 *imørgen*] næste dag. – **19-20** *vidste nok, hvad hun vidste*] var sikker i sin sag.

47.23 *Røgmand*] m har oprindelig »Nøddeknækker« (vel under påvirkning af Hoffmann). Rettelsen skyldes sandsynligvis, at røgmanden, en lille figur med hul i munden til en lille røgelsespind, skal høre til legetøjet (jvf. Johs.Brøndum Nielsen: Røgmanden i »Den lille Idas Blomster« i: Berlingske Tidende 2.7.1944). – **34** *Mazurka*] polskdans i ¾ takt. – **36-48.3** I drømmen gives mulighed for at blive større eller mindre (jvf. Fodreise 32; *Ole Lukase* (I 172); *Lille Tuk* (II 128)).

48.27 *nydelige*] venlige. – **40-41** *saa kysede hun Blomsterne*] et selvoplevet træk, jvf. Lille Viggo: »Hver en Blomst Du kysser, som en Broder, / Taler med den paa din egen Viis« (1832; SS XII 191).

49.6 *Pioner*] pæoner, bonderoser. – **8** *Sommergække*] vintergækker; jvf. iøvrigt *Sommergækken* (IV 250f). – **16** *getvindt*] hurtigt. – **27** *de norske Fættene*] Adolf Jonas Boye (1823-91), søn af forfatteren og præsten Caspar Johs.Boye (1791-1853), der var født i Kongsberg i Norge, men 1826 blev sognepræst i Søllerød, og Adolf Johs.Boye, søn af rektor Mathias A. Boye (1796-1872), broder til G.J.Boye og beslægtede med Henriette Collin d.æ. Sml. Døvregeubbens sønner i *Elverhøi* (II 79ff). – **30-39** Omtalen af de norske fætre betyder, at handlingen sandsynligvis er henlagt til den collinske gård i Bredgade og bringer fuglebegravelsen i O.T. (57) og *Gaasvarten* (I 120) i erindring.